

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Проф. В. Г. Марченко, канд. мед. наук К. А. Степанченко

Харківська медична академія післядипломної освіти

Наведено пропозиції щодо поліпшення якості навчального процесу шляхом поєднання традиційних форм навчання та впровадження нових сучасних інформаційних технологій.

ІНТЕНСИФИКАЦИЯ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Проф. В. Г. Марченко,
канд. мед. наук К. А. Степанченко

Приведены предложения по улучшению качества учебного процесса путем сочетания традиционных форм обучения и внедрения новых современных информационных технологий.

INTENSIFICATION OF EDUCATIONAL PROCESS AT THE PRESENT STAGE OF MODERNIZATION OF EDUCATION SYSTEM

V. G. Marchenko,
K. A. Stepanchenko

In the article is resulted suggestions on the improvement the quality of the learning process by combining traditional education and the introduction of new modern information technologies.

У той час, як у нашій країні модернізується система освіти, на одне з перших місць виступає дидактичний принцип активності навчально-пізнавальної діяльності з метою розвитку всебічно й гармонійно розвинутої особистості на основі комплексного підходу до процесу навчання в усіх типах навчальних закладів [8, 11].

Важливо знайти внутрішні резерви навчального процесу в самої особистості, яка навчається, за допомогою використання ефективних прийомів і методів навчання, включення слухачів у творчий процес. Саме на цій основі можна говорити про інтенсифікацію навчального процесу [3, 8]. Теоретичний аналіз науково-методичних досліджень показав, що в різних авторів процес інтенсифікації навчання інтерпретується по-різному.

Так, на думку С. І. Архангельського інтенсифікація навчального процесу стосовно вищої школи означає «підвищення якості навчання й одночасно зниження тимчасових витрат за рахунок використання активізуючих засобів, форм і методів навчання» [1]. Тобто суть інтенсифікації в ефективності викладання, ефективності навчання й ефективності навчального матеріалу. П. І. Підкасистий розглядає інтенсифікацію навчальної діяльності слухачів у ракурсі співвідношення науки й навчального предмета, у структурі змісту підготовки фахівця вищої кваліфікації й співвідношення відтворюючих і творчих процесів у структурі

навчання як специфічного виду пізнавальної діяльності людини [9]. Слід зауважити, що ця система інтенсифікації становить собою цілеспрямований процес конструювання нових знань на основі пізнавальної діяльності слухачів, розвитку інтересу й мотивації навчання. Т. І. Ільїна відзначає, що інтенсифікація навчального процесу — це, насамперед, забезпечення міцного засвоєння чітко відбраного кола професійно необхідних знань і вироблення відповідних умінь і навичок в оптимально припустимі інтересам суспільства строки [6]. Інакше кажучи, висока якість викладання відбувається за рахунок жорсткого відбору навчального матеріалу й застосування активних методів навчання, які сприяють виробленню у слухачів таких знань, що можуть мати в майбутньому практичну цінність. В. А. Сластенін вважає, що в основі інтенсифікації лежить програмно-цільовий підхід. Суть його полягає в єдності всіх сторін навчання, у їхньому підпорядкуванні кінцевому результату, формуванні всебічно підготовленої, соціально активної особистості фахівця. Тому, перехід на інтенсивний шлях навчання у вищій школі означає: шукати й створювати такі методи, прийоми, способи й засоби навчання, які дозволяють підняти ефективність навчально-виховного процесу. Причому, не за рахунок напруги в роботі викладача й слухача, а зробити цю роботу більш легкою та продуктивною [10].

На наш погляд, інтенсифікація навчання припускає також і активізацію навчально-пізнавальної діяльності слухачів, у якій реалізуються такі можливості й резерви особистості, які у звичайних умовах не завжди виявляються. Особливу роль у цьому процесі відведено педагогові, а також тому, як він вибудовує процес навчання й стимулює розвиток у слухачів таких якостей, як асоціативність мислення, здатність до самоаналізу й самоврядування в навчально-пізнавальній діяльності. Від викладача залежить, як слухачі ставляться до предмета, наскільки цікаво подано навчальний матеріал, і які створюються умови для формування пізнавальної потреби й пізнавального інтересу в процесі навчання.

Необхідно відзначити, що основою підвищення якості й ефективності системи підготовки висококваліфікованих фахівців є застосування як сучасних інформаційних, так і традиційних освітніх технологій. Використання можливостей комп'ютерного навчання дозволяє істотно розширити діапазон умінь і навичок, одержаних слухачами, та різних видів пізнавальної діяльності. У наш час стало можливим включення активних форм навчання до самостійної роботи, ведення автоматизованого контролю й самоконтролю рівня знань [5].

Комп'ютерні інформаційні технології традиційно використовують у системі вищої освіти як засіб передавання інформації із комп'ютерної бази знань [11]. Взаємодія учня з комп'ютером часто обмежується натисканням клавіші для продовження подання інформації або відповіді на питання, які задала програма. Така технологія була розроблена конструкторами навчальних машин і почала застосовуватися викладачами як «непроникний вчитель». Тому що, все-таки, головне завдання процесу навчання полягає в розвитку креативних здібностей слухача, отже необхідно передати ці взаємодії самим учням, що дозволить їм самостійно представляти й виражати свої знання. Вони самі мають виступати в ролі розроблювачів, коли використовують комп'ютери як інструменти пізнання для аналізу світу, отримання доступу до інформації, інтерпретації та організації своїх власних знань і передавання цих знань іншим людям [7].

У конструктивістських середовищах, створених, наприклад, за допомогою інструментів пізнання, слухачі беруть активну участь у процесі побудови картини зовнішнього світу й в обміркуванні своїх власних інтерпретацій. Активність їхніх дій полягає не в тому, що вони активно слухають, а потім наводять один правильний погляд на реальність, а в тому, що вони взаємодіють із навколишнім середовищем, щоб створити свій власний погляд на предмет. При використанні навчальних комп'ютерів процес навчання контролюється цими комп'ютерами. Навчання за допомогою комп'ютерів — це навчання в процесі

інтелектуального партнерства комп'ютера й слухача. При цьому, коли слухачі навчаються за допомогою комп'ютера (інструменти пізнання), а не контролюються комп'ютером у процесі навчання (навчальні комп'ютери), вони розширюють можливості комп'ютера, і він одночасно розвиває їхні розумові здібності й знання. Результатом такого співробітництва є значне підвищення ефективності навчання.

Розробка електронних навчально-методичних комплексів (ЕНМК) нового покоління, які включають до свого складу як традиційні («паперові») компоненти (підручник, навчальний посібник і т. ін.), так і цифрові компоненти (мультимедійні видання на CD/DVD, Web-ресурс) — ще один напрямок розвитку інформаційних технологій, які впроваджуються на кафедрах ХМАПО [2, 4, 7].

Якщо проаналізувати загальні риси електронних освітніх видань, котрі прийнято вважати вдалими, то можна помітити їхню загальну ключову властивість — стрижнем усіх видань стає не текст, а образотворчий ряд. Мультимедійні технічні засоби супроводжують навчальний процес і роблять його більш ефективним. Компоненти такого електронного навчально-методичного комплексу варіюються залежно від потреб викладання тієї або іншої дисципліни: поєднують навчальний, наочний та інформаційно-довідковий матеріал із досліджуваного предмета [4].

Відмінною рисою ЕНМК, порівняно з традиційними — друкованими, є те, що з'явилися нові можливості швидкого доступу до інформаційних освітніх ресурсів за допомогою гіпертексту — Інтернет технології. Завдяки гіпертекстовій побудові ЕНМК, системі перехресних посилань, слухачі мають можливість працювати з його компонентами у вільному режимі й одержувати інформацію різними шляхами, обираючи, таким чином, індивідуальну стратегію навчання.

Компоненти сучасних ЕНМК, без яких вони просто не уявні — це, насамперед, мультимедійні додатки, термінологічний словник, інформаційний предметний блок, пошуковий блок, практичний і контролюючий блоки. У термінологічному словнику зібраний тезаурус кожної предметної області. Сучасний ЕНМК неможливий без пошукової системи в інформаційному освітньому середовищі — просторі знань. І чим більше розгалуженою вона буде, тим ефективніше буде робота з ЕНМК. Одна з основних переваг електронних навчальних засобів стосовно традиційних — їх інтерактивність, тобто здатність сприймати у діалозі ввід користувачем команд і даних. Це значить, що в них можна реалізувати інтерактивну практику й контроль, тобто те, що в традиційній формі існує у вигляді різноманітних практикумів, задачників і збірників тестів, які виконують своє функціональне призначення тільки за допомогою викладача. Ця модель навчання прагне створити середовище, у якому

учень активно діє й сам конструє свої знання, а не сприймає світ таким, яким його інтерпретує для нього викладач.

У навчально-методичний комплекс нового покоління, оформлений у вигляді «пакета електронних і друкованих інформаційних матеріалів», можуть входити традиційний «паперовий» підручник, електронний підручник на CD, DVD дисках, а також на «флешці».

Електронні НМК нового покоління мають поступово ставати традиційними за рахунок спо-

лучення двох своїх переваг — більшої методичної ефективності й меншої собівартості тиражування.

ВИСНОВОК

Інформаційні технології в освіті є одними з головних елементів, що зв'язують слухача зі світом знань, розвивають його творчі здібності й інтелект. Їхній розвиток є *перспективним* для інтенсифікації навчального процесу та впровадження дистанційної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы / С. И. Архангельский. — М.: Педагогика, 1989. — 368 с.
2. Вітенко І. С. Вимоги до сучасного українського підручника / І. С. Вітенко, І. В. Мельник, С. В. Штанько // Нові напрямки впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних і фармацевтичному навчальних закладах України III-IV рівнів акредитації: матер. наук. навч.-метод. конф., 12-13 травня 2011 р. — Тернопіль, 2011. — С. 18–20.
3. Волосовець О. П. Створення сучасного підручника — запорука підвищення ефективності навчального процесу / О. П. Волосовець, Ю. С. П'ятницький, І. С. Вітенко [та ін.] // Нові напрямки впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних і фармацевтичному навчальних закладах України III-IV рівнів акредитації: матер. наук. навч.-метод. конф., 12-13 травня 2011 р. — Тернопіль, 2011. — С. 14–18.
4. Вороненко Ю. В. Електронні навчальні посібники для відображення медичних процедурних знань: принципи, етапи створення, методологія / Ю. В. Вороненко, О. П. Мінцер, В. В. Краснов. — Київ: Мед. прес., 2009. — 160 с.
5. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании / И. Г. Захарова. — М.: Академия, 2008. — 192 с.
6. Ильина Т. И. Актуальные проблемы высшей школы / Т. И. Ильина // Новое в теории и практике обучения. — М., 1979. — Вып. 4. — С. 11–28.
7. Капустник В. А. Комп'ютерні інформаційні технології в організації самостійної роботи студентів у системі вищої медичної освіти / В. А. Капустник, І. Ф. Костюк, О. О. Калмиков [та ін.] // Пробл. сучасної мед. науки та освіти. — 2010. — № 4. — С. 16–23.
8. Москаленко В. Ф. Про завдання з впровадження Європейських стандартів та директив із внутрішньої та зовнішньої гарантії якості в систему підготовки лікарів і провізорів у Національному медичному університеті ім. О. О. Богомольця / В. Ф. Москаленко, О. П. Яворовський, Л. І. Остапюк [та ін.] // Нові напрямки впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних і фармацевтичному навчальних закладах України III-IV рівнів акредитації: матер. наук. навч.-метод. конф., 12-13 травня 2011 р. — Тернопіль, 2011. — С. 23–26.
9. Пидкасистый П. И., Хайдаров Ж. С. Технология игры в обучении и развитии: уч. пособие. — М.: МПУ, 1996. — 269 с.
10. Слостенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведения / Под ред. В. А. Слостенина. — М.: Издательский центр «Академия», 2002. — 576 с.
11. Хвисьюк О. М. Атестація лікарів як логічний етап безперервного професійного розвитку / О. М. Хвисьюк, В. Г. Марченко, К. І. Бодня [та ін.] // Пробл. сучасної мед. науки та освіти. — 2010. — № 1. — С. 15–19.